

धर्म स्वातंत्र्याचा अधिकार (अनुच्छेद 25 - 28) - भारतीय राजकारण

धर्मस्वातंत्र्याचा हक्क सर्व भारतीयांना घटनेने अनुच्छेद 25 ते 28 नुसार दिला आहे. धर्मनिरपेक्षतेच्या संकल्पनेशी गुंफलेला हा विषय MPSC परीक्षेसाठी खूप महत्वाचा आहे. या लेखात, आपण या अधिकारांबद्दल सर्व महत्वाची माहिती वाचू शकता.

धर्म स्वातंत्र्याचा अधिकार

भारतीय राज्यघटना केवळ व्यक्तींनाच नाही तर भारतातील धार्मिक गटांनाही धार्मिक स्वातंत्र्याच्या अधिकाराची हमी देते. हे कलम 25 ते 28 मध्ये समाविष्ट केले आहे.

कलम 25 (विवेकबुद्धीचे स्वातंत्र्य आणि मुक्त व्यवसाय, आचरण आणि धर्माचा प्रसार)

कलम 25 सर्व नागरिकांना विवेकाचे स्वातंत्र्य, धर्म स्वीकारण्याचे, आचरण करण्याचे आणि प्रचार करण्याचे स्वातंत्र्य हमी देते.

- वरील-उल्लेखित स्वातंत्र्य सार्वजनिक सुव्यवस्था, आरोग्य आणि नैतिकतेच्या अधीन आहेत.
- हा लेख राज्य कायदे करू शकते अशी तरतूद देखील देतो:
 - ते कोणत्याही धार्मिक प्रथेशी संबंधित कोणत्याही आर्थिक, आर्थिक, राजकीय किंवा इतर धर्मनिरपेक्ष क्रियाकलापांचे नियमन आणि प्रतिबंध करते.
 - ते सामाजिक कल्याण आणि सुधारणा किंवा हिंदूंच्या सर्व विभाग आणि वर्गांसाठी सार्वजनिक स्वरूपाच्या हिंदू धार्मिक संस्था उघडण्याची तरतूद करते. या तरतूदीनुसार, हिंदूंचा अर्थ शीख, जैन किंवा बौद्ध धर्म मानणाऱ्या लोकांचा समावेश केला जातो आणि हिंदू संस्थांचाही त्याप्रमाणे अर्थ लावला जाईल.
- शीख धर्माचे लोक किरपाण परिधान करतात आणि वाहतात ते शीख धर्माच्या व्यवसायात समाविष्ट मानले जातील.

कलम 26 (धार्मिक व्यवहार व्यवस्थापित करण्याचे स्वातंत्र्य)

हा लेख प्रदान करतो की प्रत्येक धार्मिक संप्रदायाला नैतिकता, आरोग्य आणि सार्वजनिक सुव्यवस्थेच्या अधीन खालील अधिकार आहेत.

1. धार्मिक आणि धर्मादाय हेतूसाठी संस्था तयार करण्याचा आणि देखरेख करण्याचा अधिकार.

2. धर्माच्या बाबतीत स्वतःचे व्यवहार व्यवस्थापित करण्याचा अधिकार.
3. स्थावर आणि जंगम मालमत्ता घेण्याचा अधिकार.
4. कायद्यानुसार अशा मालमत्तेचे व्यवस्थापन करण्याचा अधिकार.

कलम 27 (कोणत्याही विशिष्ट धर्माच्या संवर्धनासाठी कर भरण्याचे स्वातंत्र्य)

संविधानाच्या अनुच्छेद 27 नुसार, कोणतेही कर असू शकत नाहीत, ज्यातून मिळणारे पैसे थेट कोणत्याही विशिष्ट धर्म/धार्मिक संप्रदायाच्या प्रचार आणि/किंवा देखभालीसाठी वापरले जातात.

कलम 28 (विशिष्ट शैक्षणिक संस्थांमध्ये धार्मिक शिकवणी किंवा धार्मिक उपासनेला उपस्थित राहण्याचे स्वातंत्र्य)

हा लेख धार्मिक सूचना प्रसारित करण्यासाठी धार्मिक गटांनी देखरेख केलेल्या शैक्षणिक संस्थांना परवानगी देतो.

- यात अशी तरतूद आहे की राज्य संचालित शैक्षणिक संस्थांमध्ये कोणतीही धार्मिक सूचना दिली जाणार नाही.
- राज्याद्वारे प्रशासित शैक्षणिक संस्था, परंतु ज्या कोणत्याही देणगी किंवा ट्रस्टच्या अंतर्गत स्थापन केल्या गेल्या आहेत ज्यांना अशा संस्थांमध्ये धार्मिक शिक्षण दिले जावे अशी आवश्यकता आहे, त्यांना वरील कलमातून सूट देण्यात आली आहे (कोणत्याही धार्मिक सूचना दिल्या जाणार नाहीत).
- राज्याद्वारे मान्यताप्राप्त कोणत्याही शैक्षणिक संस्थेत उपस्थित राहणाऱ्या किंवा राज्याकडून मदत मिळवणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीला अशा संस्थेमध्ये दिल्या जाणाऱ्या कोणत्याही धार्मिक सूचनांमध्ये सहभागी होण्याची किंवा त्याने/तिने संमती दिल्याशिवाय अशा संस्थांमधील कोणत्याही धार्मिक उपासनेला उपस्थित राहण्याची आवश्यकता नाही. त्याच साठी. अल्पवयीन मुलांच्या बाबतीत पालकांनी त्यासाठी संमती द्यायला हवी होती.

धर्मनिरपेक्षता म्हणजे काय?

धर्मनिरपेक्षता या शब्दाचा अर्थ धर्मापासून वेगळा असा होतो.

- यात धर्माला शासन, सामाजिक, आर्थिक आणि जीवनाच्या सांस्कृतिक पैलूंपासून वेगळे करणे समाविष्ट आहे.
- येथे धर्म ही पूर्णपणे वैयक्तिक बाब आहे.
- भारत हा धर्मनिरपेक्ष देश आहे ज्याला कोणताही राज्य धर्म नाही.

- तथापि, भारतामध्ये याचा अर्थ असाही होतो की सर्व धर्म आणि श्रद्धा यांचा समान आदर आहे.
- हा शब्द संविधानाच्या मूलभूत संरचनेचा देखील एक भाग आहे. 42 व्या घटनादुरुस्तीने ते जोडले गेले.
- भारतीय लोकशाहीमध्ये या संकल्पनेला उच्च आदर आहे.
- सेक्युलॅरिझम हा देखील भारतीय संस्कृतीचा एक अविभाज्य भाग आहे जो या देशात शतकानुशतके सहअस्तित्वात असलेल्या अनेक धर्मांद्वारे दिसून येतो.
- भारतातील सर्व धार्मिक गटांना कोणताही भेदभाव न करता समान अधिकार आहेत.

धर्मनिरपेक्षतेचे भारतीय आणि पाश्चात्य मॉडेल

धर्मनिरपेक्षता हा शब्द वर सांगितल्याप्रमाणे राज्याला धर्मापासून वेगळे करणे सूचित करतो. तथापि, भारतीय आणि पाश्चिमात्य राजकारणात या संकल्पनेचे अर्थ थोडे वेगळे आहेत. याची खाली चर्चा केली आहे.

- पाश्चात्य मॉडेलमध्ये, धर्मनिरपेक्षतेचा अर्थ चर्चपासून राज्याचे पूर्ण वेगळे होणे सूचित करते. हे फ्रेंच राज्यक्रांतीचे मूळ कारण आहे जिथे क्रांतीने चर्च किंवा पाळकांवर प्रभाव न ठेवणारे 'धर्मनिरपेक्ष' सरकार स्थापन करण्याचा प्रयत्न केला.
- दोन्ही संस्था (चर्च आणि सरकार) एकमेकांच्या डोमेनमध्ये हस्तक्षेप करणार नाहीत.
- तथापि, भारतामध्ये, राज्य आणि धर्म हे पाणी-बंद कंपार्टमेंट नाहीत.
- जरी राज्याला सर्व धर्मापासून समान अंतर राखावे लागत असले तरी, मर्यादित स्वरूपात असले तरी, सरकारचा प्रभाव धार्मिक बाबींपर्यंत वाढतो.
- पाश्चात्य मॉडेलच्या विपरीत, जेथे राज्य कोणत्याही धार्मिक संस्थेला आर्थिक सहाय्य देत नाही, भारतात, राज्याने सकारात्मक सहभाग मॉडेल निवडले आहे.
- राज्य धार्मिक अल्पसंख्याकांना त्यांच्या शैक्षणिक संस्था स्थापन करण्याचा अधिकार प्रदान करते आणि काही प्रकरणांमध्ये, या संस्थांना मदत देखील करते.
- अनेक हिंदू मंदिरे थेट राज्याद्वारे नियंत्रित केली जातात.
- राज्याने मोठ्या मंदिरांच्या प्रशासनासाठी बोर्ड स्थापन केले आहेत आणि वक्फ बोर्ड इ.
- भारतात, समाज आणि समुदायाबद्दल बोलताना, धर्मनिरपेक्षता या शब्दापेक्षा बहुवचनवाद हा शब्द अधिक योग्य आहे.

- पाश्चिमात्य समाज अलीकडेपर्यंत, कमीत कमी धार्मिक (आणि इतर) अल्पसंख्याक गटांसह मुख्यत्वे एकसंध आहेत.
- भारतात, शतकानुशतके, अनेक धार्मिक गटांनी सर्व बाबतीत जागा सामायिक केल्या आहेत आणि एकत्र भरभराट होत आहेत.

byjusexamprep.com